Kanton Bern
Canton de Berne

Dibistana seretayî li beşa almanîziman a kantona Bernê

Agahî ji bo dêûbavan

Elterninformation zur Volksschule Kurdisch

Bildungs- und Kulturdirektion

Naverok

Pêşgotin 5

Dibistana seretayî 6

Saziya dibistana seretayî 7

Pêşveçûn û piştgirî 12

Dayikbav û dibistana seretayî 14

Berpirsyarî 17

Impressum

Herausgeberin und Copyright:
Bildungs- und Kulturdirektion
Amt für Kindergarten, Volksschule und Beratung
akvb.bkd@be.ch

Auflage 2022
Download und weitere Informationen: www.be.ch/volksschule

Pêşgotin

Di broşûrê de li ser pergala dibistanên Kantona Bernê agahî tên dayîn. Ew bersiva pirsên jêrîn dide:

- Zarokistan û dibistan çawa tên sazkirin?
- Dibistan ji Dayikbavan çi hêvî dike?
- Dayikbav dikarin çi bikin bo ku zarokên wan di dibistanê de xwe rihet hîs bikin û bikarin baş hîn bibin?

Mamoste û rêveberiya dibistanê li civatan bo zanyariyên bêtir amade ne.

Dibistana seretayî

Giştî
Allgemeines

Dibistana seretayî ya neçarî bi gelemperî yanzdeh salan dom dike.

Sala ku zarok di 31ê tîrmehê de dibe çar salî, serdema dibistana seretayî (zarokistana du-salî) dest pê dike. Dayikbav, eger bixwazin, dikarin bihêlin ku zaroka wan salekê şûn de dest bi sala yekem a zarokistanê bike.

Dibistan amûrên hînkirinê û malzemeyên dibistanê bêpere dide xwendekaran.

Keç û xort bi hev re tên hînkirin. Heman armancên fêrbûnê ji bo her du zayendan derbas dibe.

Dibistana seretayî ji aliyê mezhebî ve bêalî ye.

Li her şaredariyê, komîsyona dibistanan û rêveberiya dibistanê ji xebatên zarokistan û dibistanan berpirsyar in.

Eger Dayikbav bixwazin ku zarokê wan biçe dibistaneke taybet, Dayikbav diravê dibistanê didin.

Zarok û ciwanên ku ji ber astengiyê nikarin biçin dibistana seretayî dikarin biçin dibistana taybetmendiyan.

Armancên dibistana seretayî
Ziele der Volksschule

Dibistana seretayî zanîn û şiyanan dide. Ev bingehê ji bo perwerdehiya pîşeyî ya paşerojê, ji bo çûna dibistanên navîn û ji bo hînbûna hetahetayê ava dikin. Dibistan beşdarî pêşkeftina şiyanan dibe, cihekî rêz û tehemula hevdu çêdike dike û reftarên berpirsiyarane hember mirov û derdorê pêş dixe.

Lehrplan 21

Mamoste ji zarokistanê heya sala xwendinê ya 9an, bernameya 21ê wekî rêbernameyekê bi kar tînin da ku ji wan re bibe alîkar ku dersan plansazî bikin, ku di plansazîkirina dersên wan de piştgirî dide wan.

Saziya dibistana seretayî

<table>
<tr><td></td><td>Dibistana navîn
Perwerdehiya Pîşeyî an dibistana navîn
(mînak, şagirtiya pîşeyî an dibistana bilind)</td><td colspan="2">2 – 4 salî</td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="4">Dibistana seretayî ya neçarî</td><td>Asta navîn ya jêrîn (salî 7-9)
asta dibistana navîn an
asta dibistana amadeyî</td><td colspan="2">3 salî</td><td>dewre 3</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Asta seretayî (salên 1–6)</td><td rowspan="2">6 salî</td><td>asta seretayî
4 sal</td><td>dewre 2</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Asta bingehîn/
Dewreya seretayî
3-5 sal</td><td rowspan="2">dewre 1</td></tr>
<tr><td>zarokistan</td><td>2 salî</td></tr>
</table>

Zarokistan
Kindergarten
Zarokên sala yekem û duyemîn a zarokistanê di polekê de bi hev re tên perwerdekirin. Zarokistan cihê jiyan, lîstik û ezmûnê dide zarokan. Armanca wê teşwîqkirin û xurtkirina pêşketin û fêrbûnê ye.

Pêdiviyên fêrbûn û şiyanên cuda û herweha leza fêrbûnê li ber çavan tên girtin.

Piştî du salên zarokistanê hemû zarok dikevin sala yekem a dibistana seretayî. Li gor asta pêşketinê, zarok bi awayekî awarte dikare salekê zûtir an salekê derengtir dest bi sala yekem a dibistana seretayî bike.

Li hin şaredariyan, zarokên zarokistanê û du salên pêşîn ên dibistanê bi hev re (temenên tevlihev) di asta bingehîn de an jî di dewreya seretayî de bi tevahî an jî qismî tên fêrkirin.

Asta seretayî (salên 1-6)
Primarstufe (1. –6. Schuljahr)
Ji sala 1ê heya 6an, şagird di warên cûrbecûr yên wekî "ziman", "bîrkarî" an "pêşnûmayê" de tên fêrkirin. Şagirt her ku diçe serbixwe û bi berpirsiyariya xwe hîn dibin û dixebitin.

Ji sala xwendinê ya 3yemîn û pê de, şagirdên li kantonê li beşa almanî-ziman de fransî wek zimanê xwe yê biyanî yê yekem û Îngilîzî ji sala xwendinê ya 5emîn hîn dibin.

Piştî dibistana seretayî zarok dikevin dibistana navîn. Dibistan di sala xwendinê ya 5emîn de ji zarok û Dayikbavan re agahdariya berfireh li ser pêvajoya veguheztina ber bi asta navîn a jêrîn dide.

Asta navîn ya jêrîn (salî 7-9)
Sekundarstufe I (7. –9. Schuljahr)
Di asta navîn I de, şagird di dibistana navîn an asta dibistana navîn de tên hînkirin. Pêdiviyên di asta dibistana navîn de ji asta dibistana navîn bilindtir in.

Xwendekar li ser bingeha pêşkeftina wan a bendewar ji hêla mamoste ve di asta guncaw de tên erkdarkirin.

Di perwerdehiya navîn ya jêrîn de, perwerdehiya gelemperî û hilbijartina armanca perwerdehiya pêşerojê û pîşeyî (kar) girîng e. Dibistan piştgirî dide vê pêvajoya girîng. Dayikbav, mamosteyê polê û beşa rêberiya kar (bêpere) bi hev re di hilbijartina karê ciwanan de piştgirî dikin.

www.be.ch/biz

Piştî dibistana seretayî
Nach der Volksschule
Piştî dibistana neçarî, ciwan perwerdeya pîşeyî ya du-çar salî diqedînin an jî diçin dibistana navîn.

Agahiyên bêtir li ser perwerdehiya pîşeyî ya bingehîn:

www.be.ch/berufsbildung

Agahiyên li ser dibistana navîn û dibistana bilind ya teknîkî:

www.be.ch/mittelschulen

Sala dibistanê û betlaneyên dibistanê

Schuljahr und Schulferien

Dibistan di nîvê Tebaxê de dest pê dike û di destpêka Tîrmehê de diqede. Zarok û ciwanan salê 38 an 39 hefteyan dersê dixwînin. Bi 39 hefteyên xwendinê re, betlaneyên sala xwendinê bi vî rengî tên dabeşkirin:

- Di îlon, cotmehê de betlaneyên payizê: sê hefte
- Di Kanûn, Çile de betlaneyên zivistanê: du hefte
- betlaneyên werzîşê: hefteyek
- Di meha Nîsanê de betlaneya biharê: du hefte
- Di Tîrmeh, Tebaxê de betlaneyên havînê: pênc hefte

Dîrokên rast ên betlaneyên dibistanan û betlaneyên giştî dikarin li ser malpera dibistanê an şaredariyê bibînin.

Cedvela demê

Stundenplan

Ders ji Duşemê heta Înê tên dayîn. Dersek 45 deqeyan berdewam dike. Bi kêmanî çar ders danê sibê tên dayîn. Destpêk û dawiya dersê yek in (demên blokê). Piştî nîvro dema dersê diguhere (du-çar dersan). Li gorî sal û pola xwendinê, dersek an jî zêdetir piştî nîvro bêyî dibistanê hene.

Dayikbav berpirsiyar in ku piştrast bin zaroka wan li gorî cedvela demê biçe dersê. Di demjimêrên dibistanê de, dibistan ji çavdêriya zarokan berpirsiyar e.

Piştî dersê û li ser rêya dibistanê, zarok di bin çavdêriya Dayikbavên xwe de ne. Awarte: li rêya bo dibistanê ne maqûl tê dîtin û pêdivî ye ku ji hêla dibistanê ve veguheztinek bo xwendekaran were sazkirin.

Nehatin û Miafbûn
Absenzen und Dispensationen

Zarok bêyî hincet û destûra Dayikbav an ji rêveberiya dibistanê nikare neyê polê. Herî zêde berî ku dersê dest pê bike, zûtirkê, mamoste ji nehatina zarokê agahdar bikin. Sedemên nehatina destûrdar: Nexweşiya zarokê, guhertina cihê niştecihbûnê, serdana zarokê bo bijîşk û dixtorê diranan, mirina kesekî di malbatê de.

Dayikbav bêyî ku sedemeke diyar bidin, nikarin zaroka xwe di sala xwendinê de pênc nîv rojan neşînin dibistanê. Lêbelê, divê mamoste di pêş de werin agahdarkirin.

Rêvebiriya dibistanê dikare ji bo pîrozkirina cejnên girîng ên olî, bûyerên girîng ên malbatê, beşdarbûna kursa ziman û çanda zikmakî (HSK), qedandina kursên temamkirinê, destûr bide. Pejirandina miafbûnê divê di wextê xwe de ji rêveberiya dibistanê were wergirtin.

Spartek
Hausaufgaben

Fêrbûna dibistanê di dema dersan de pêk tê. Spartek ji bo amadekirin û şopandina dersê tê bikaranîn. Divê zarok bêyî alîkariya Dayikbavê xwe an jî mezinên din bikare dersên xwe yên malê amade bike.

Dema herî zêde ji bo spartekê her hefte:

- 30 deqe ji bo sala xwendinê ya 1/2
- 45 deqe ji bo polên 3yem heya 6em
- 90 deqe ji bo polên 7em heta 9em

Mamoste spartekê li gorî fêrbûn û qasa kesane sazan dikin.

Nirxandin

Beurteilung

Berî her tiştî, nirxandin ji bo pêşvebirinê tê bikaranîn û divê zarok ji hêla fêrbûna xwe ve wekî piştgirî bibîne.

Her sala xwendinê, mamosteyê polê Dayikbavan vedixwîne hevpeyivîneкê (hevpeyvîna li cih). Di dema hevpeyivînê de, encama dibistanê û asta fêrbûn û pêşkeftina xwendekar tên nîqaşkirin. Li ser daxwaza Dayikbavan an dibistanê, nîqaşên din dikarin werin kirin.

Şagird di dawiya pola 2yem û di dawiya pola xwendinê ya 4em heya 9em de raporeke nirxandinê ya nivîskî werdigirin. Ew encama di mijarên cihêreng de dinirxîne. Ji sala xwendinê ya 4em pê ve di rapora nirxandinê de encama şagirtan bi notan tê nirxandin.

Pêşveçûn û piştgirî

Tedbîrên piştgiriyê
Unterstützende Massnahmen

Zarokên ku zimanê wan a zimanekî biyanî heye, dikarin bi zimanê Almanî wekî zimanê duyemîn hîndekariya zêde werbigirin.
Eger zarokek ji hêla fikrî ve bi taybetî jêhatî be, ew dikare beşdarî bernameyeke taybetî ya ji bo zarokên jêhatî piştî nirxandinê bibe.

Astengiyên hînbûnê
Lernschwierigkeiten

Zehmetiyên fêrbûna zarokê bi razîbûna Dayikbavan ji aliyê pispor an dezgeheke pispor (tewsiyeya perwerdehiya kantonê) ve tên eşkerekirin.
www.be.ch/erziehungsberatung

Tedbîrên perwerdehiya taybetî yên hêsan
Einfache sonderpädagogische Massnahmen

Tedbîrên perwerdehiya taybetî yên hêsan ên wekî piştgiriya tevlêbûnê, dermankirina axaftinê û şiyanên motora derûnî ji bo piştgirîkirina xwendekaran dema ku ew diçin dibistana asayî tên bikaranîn.

Zarokên di sala perwerdehiyê ya 1emîn de ku ji bo mijarê hinekî din hewcedar in, dikarin di du salan de bi mijarê bixebitin.

Eger zarok tevî piştevaniyê negihêjin armancên fêrbûnê, dikarin li gorî armancên fêrbûna kesane bên hînkirin û nirxandin.

Polên taybetî
Besondere Klassen

Zarokên ku di dibistana seretayî an ya navîn de bi zehmetiyên hînbûnê ne dikarin li gelek şaredariyan beşdarî dersa taybetî bibin. Di pola taybetî de tenê çend xwendekar hene. Bi vî awayî mamoste dikare di hînbûna zarokan de baştir piştgiriyê bide zarokan.

Tedbîrên perwerdehiya taybetî yên xurtkirî
Verstärkte sonderpädagogische Massnahmen

Ji bo zarokên ku bi vê qasê piştgirîyê nikarin têra xwe perwerde bibin, tedbîrên xurtkirî hene - yan li dibistana seretayî ya asayî yan jî li dibistana seretayî ya taybetî.

Dibistana rojane

Tagesschule

Ji bo zarokên ku li derveyî saetên dibistanê hewcedariya wan bi lênêrînê heye, şaredarî dibistana rojane pêşkêşî dike:

- Çavdêriya beriya destpêkirina dersê
- Lênêrîna firavînê digel xwarinê
- Lênêrîna piştî nîvro piştî dersan an piştî nîvroyên bê dibistan

Pêşniyarên dibistana rojane ji bo dayîbavan dilxwazî ne. Mesrefa çûna dibistana rojane ji bo Dayikbavan li gorî dahat, dewlemendî û mezinahiya malbatê diguhere.

Agahiyên giştî li ser dibistana rojane: www.be.ch/schulergaenzende-angebote

Dayikbav dikarin li ser dibistana rojane ya li şaredariya cihê ku lê dijîn ji mamosteyê polê, rêveberiya dibistanê an jî ji şaredariyê agahdariyan wergirin.

Dayikbav dikarin li ser vebijêrkên din ên Lênêrîna zarokan (navendên Lênêrîna rojane, muqatekarên zarokan, hwd.) agahdariyan ji şaredariya cihê ku lê dijîn bistînin:

www.fambe.sites.be.ch

Xebata civakî ya dibistanê

Schulsozialarbeit

Xebatkarê civakî yê dibistanê ji zarok û ciwanan re alîkarî û şîretan li ser pirsgirêkên civakî û kesane dike. Mamoste, rêveberiya dibistanê û Dayikbav jî dikarin bi xebatkarê civakî yê dibistanê re têkilî dayînin.

Tenduristî

Gesundheit

Zarok û nûciwan li zarokistanê û di sala xwendinê ya 4em û 8em de muayeneya bijîjkî dibin. Muayeneya ji bo Dayikbavan neçarî û belaş e.

Her sal diranên zarok û ciwanan ji aliyê dixtorê diranan ve tên kontrolkirin. Ev muayene jî neçarî û bêpere ye.

Eger piştî muayeneyê vekolîn an dermankirineke din hewce be, Dayikbav dê werin agahdarkirin.

Dayikbav û dibistana seretayî

Hevkarî

Zusammenarbeit

Dayikbav û dibistana seretayî bi qanûnê neçar in ku hevkariyê bikin. Danûstandina bi rêkûpêk a agahiyê û herweha ji hev têgihiştin, bawerî û rêzgirtin ji bo hevkariyê girîng in.

Agahdariya duyalî

Gegenseitige Information

Dibistan Dayikbavan li ser bûyer û planên girîng ên dersan (bûyer, rêwîtiyên dibistanê, hwd.) û karûbarên dibistanê (veqetandina bo dibistanê an polê, demên dersê, materyalên hînkirinê, rêzikên dibistanê, hwd.) agahdar dike. Ev agahî bi nivîskî an jî li êvarên Dayikbavan tên dayîn.

Ji bo hevkariya di navbera dibistan û Dayikbavan de hêmaneke bingehîn cihê civînê ye.

Bi lihevkirina digel mamoste, Dayikbav di her kêliyê de dikarin biçin serdana dersan.

Ji Dayikbavan tê xwestin ku eger zarok bi nexweşiyan re rû bi rû bimîne yan jî bi rêkûpêk dermanan wergire yan jî bûyerên ku bandorê li pêşveçûn û baldariya zarok dike hebin, mamosteyê polê agahdar bikin.

Werger

Übersetzung

Girîng e ku Dayikbav fehm bikin ku li êvara Dayikbavan an li civîneke malperê çi tê nîqaşkirin. Herweha girîng e ku Dayikbav dikarin fikarên xwe bînin ziman û pirsên xwe bipirsin. Eger Dayikbav nikaribin têra xwe bi Almanî an Fransî biaxivin, wergêrek dikare were vexwendin.

Biryarên girîng

Wichtige Entscheide

Hemî biryarên girîng ên li bara karê zarokê yê dibistanê de (mînak veguhestina ji asta seretayî bo asta duyemîn I an diyarkirina pola taybetî) bi zarok û Dayikbavan re tên nîqaşkirin.

Mafê Dayikbavan heye ku ji aliyê mamosteyên zarokê û rêveberiya dibistanê ve bên agahdarkirin, guhdarîkirin û tewsiyekirin. Dayikbav dikarin hemî faylên girêdayî zaroka xwe bibînin. Biryara karê dibistanê ji aliyê rêveberiya dibistanê ve tê dayîn û divê bi nivîskî û bi sedem ji Dayikbavan re were eşkerekirin. Eger Dayikbav bi biryarê razî nebin, dikarin di nav 30 rojan de giliyê çavdêriya dibistanê bikin.

Tevlêbûna Dayikbavan

Mitwirkung der Eltern

Li gelek dibistanan şêwirmendiya Dayikbavan heye ku ji her polê yek an du nûnerên Dayikbavan pêk tê. Ev di dest-pêka sala xwendinê de ji hêla Dayikba-vên polê ve tên hilbijartin. Nûnerên Dayikbavên polê ji nêz ve bi mamosteyê polê re dixebitin. Şêwirmendiya Dayikba-van di navbera Dayikbavan û dibistanê de têkiliya xwe didomîne.

Dayikbav dikarin li ser tevlêbûna Dayikbavan li zarokistanê yan dibistanê ji mamosteyê pola zarokê xwe yan rêveberiya dibistanê bêtir zanyariyan wergirin.

Pirsgirêkên li dibistana seretayî

Probleme in der Volksschule

Dibe ku zarok di polê de xwe rehet hîs neke, an encama wî ji nişka ve dakeve. Dibe ku zarok bi zarokên din re zehme-tiyan dikişîne, an jî Dayikbav bi biryara mamosteyeke razî nabin.

Dayikbav bi vî rengî dikin

So gehen Eltern vor

1. Dayikbav û mamoste bi hev re dikevin têkiliyê. Bi hev re rewşê nîqaş dikin û li çareseriyê digerin. Bi gelemperî bi vî rengî çareseriyeke razîker tê dîtin.

2. Eger Dayikbav û mamoste nikaribin çareseriyekê bibînin û yek an jî her du alî vê yekê pêwîst bibînin, di navbera Dayikbav, mamoste û rêveberiya dibistanê de gotûbêj çêdibe.

3. Dezgehên pispor ên wekî xebata civakî ya dibistanê yan şêwirmendiya perwerdehiyê jî dikarin beşdar bibin.

4. Eger lihevkirinek çênebe, hûn dikarin bi lêpirsînerê dibistanê re têkilî dayînin.

Eger pêwîst bike, dibistan dê wergerekê amade bike.

Çûyîna bo Kantona Bernê

Zuzug in den Kanton Bern

Zarok û nûciwanên di navbera 4 û 15/16 salî de neçar in ku biçin dibistanê, gava ku ew li Swîsê ne û dê çend mehan li Swîsê bimînin.

Dayikbavên nû dikarin li ser zarokistan û çûyîna zarokên xwe agahiyê ji şaredariya xwe yan jî li ser malpera dibistana şaredariya cihê ku lê dijîn wergirin.

Zarok û ciwanên ku di warê zimanê perwerdehiyê de zehmetiyan dikişînin dikarin ji bo hînbûna wî zimanî piştgirîyeke zêde wergirin.

Kesên ku nû hatine ji 13 saliya xwe ve û ku bi zimanê perwerdehiyê nizanin dikarin beşdarî kurseke herêmî ya peyhev a PLUS (RIK+) bibin.

Zanyariyên pirtir ser RIK+:
www.bkd.be.ch/migration

Berpirsyarî

Birêveberiya Perwerde û Çandê
Bildungs- und Kulturdirektion

Daîreya Perwerdehiyê rayedariya kantonê ya perwerdeyê ye. Şert û mercên giştî yên dibistanên seretayî yên civatan destnîşan dike û bernameyan derdixe.

Lêpirsîneriya dibistanê
Schulinspektorat

Lêpirsînerê dibistanê çavdêriya kantonê li ser dibistana seretayî dike.

Civat
Gemeinde

Şaredarî ji birêxistinkirina dibistana seretayî ya xwecihî berpirsyar e. Ew binesaziya dibistanê amade dike: avahiya dibistanê, kelmel û materyalên hînkirinê.

Komîsiyona dibistanê
Schulkommission

Komîteya dibistanê * piştrast dike ku zarok li gorî qanûnên kantonê û pêdiviyên civaka xwe biçin zarokistan û dibistanê. Ji biryarên stratejîk ên dibistanên xwe yên seretayî jî berpirsyar e.

Rêveber
Schulleitung

Rêveberê dibistanê ji rêveberiya dibistana seretayî berpirsyar e. Di nav tiştên din de, ew zarokan dide polên takekesî û ji biryarên karê dibistanê berpirsiyar e.

Mamosteyê polê
Klassenlehrperson

Mamosteyê polê ji rêvebirina perwerdeyî û rêxistinî ya polê berpirsiyar e. Ew yekem xala pêwendiyê ye ji bo hemî pirs û fikarên li ser beşdarbûna zaroka we li zarokistan û dibistanê.

* Ji lijneya dibistanê re li hin şaredariyan lijneya perwerdeyê tê gotin.